

DOBŘÉ PRAKTIKY KOMUNITNÍCH ZAHRAD

Eva Miranda Rubianes .
5. 7. 2019

Výzkum v komunitních zahradách

Výzkum byl prováděn v komunitních zahradách za účelem zjistit dobré praktiky, které by se daly aplikovat na nově vznikající zahradu na Jižních Svazích. Celkově byl výzkum prováděn v 8 zahradách. Ve třech zahradách šlo pouze o pozorování, v dalších pěti pak o rozhovory se zástupci komunitních zahrad. Celkem zahrady byly navštíveny v Praze, Bratislavě, Olomouci a v Oxfordu.

Výzkum je rozdělen do 4 sekcí, a to konkrétně organizace a správa, financování zahrad, technické zázemí a komunitní aktivity.

Nejprve Vám shrnu všeobecné výstupy, které z rozhovorů vyplývají, a poté se zaměřím na návrhy realizace komunitní zahrady na Jižních Svazích. Fotodokumentace bude přiložena samostatně.

1) Organizace a správa komunitních zahrad

Vlastnictví zahrad a správa

Pozemek v téměř všech zkoumaných komunitních zahradách vlastní město. Město zahradu pronajímá většinou za symbolickou cenu. Zahrady se často vyskytují na pozemku, který je nějakým způsobem znehodnocený, nebo není možné jeho dlouhodobé využívání, například v místě plánovaného obchvatu, před povodňovou zdí atd. Jsou ale i zahrady, které dostaly do rukou do budoucna využitelné místo, které však bylo značně opuštěné a bylo na komunitě, aby toto místo zvelebili.

Realizaci zahrady jako takové zprostředkovalo buď město, nezisková organizace nebo komunita samotná. Ale většinou platilo, že zájemci se objevili až když byla zahrada postavená. Zkoumané komunitní zahrady zřizuje buď město (případ Suchdolu), nezisková organizace (Kotlaska, Vidimova) nebo spolek (Zahrada, Prazelina). Všichni zástupci se shodnou, že ideální stav je, když se o zahradu stará celá komunita společně, nejlépe v rámci nějakého spolku. V případě zajatých kolejích, kdy má na starost zahradu pouze jeden člověk – koordinátor, je velmi těžké předat zodpovědnost za organizační a finanční chod zahrady členům komunity. I když to některé zahrady do budoucna plánují, vidí zde koordinátoři velké překážky (Suchdol, Vidimova).

Zahrada je většinou spravována placeným koordinátorem (Kotlaska, Vidimova, Suchdol), který se stará o chod zahrady. Většinou pracuje na částečný úvazek v rámci svého zaměstnání v neziskovce nebo pro městskou část. V případě Prazeleniny se jedná o docela výjimečný stav, kdy se všech 30 stálých členů stará o chod zahrady. Své kompetence si postupem času rozdělili dle svých zkušeností a znalostí. Mají například ministra kultury, který se stará o zprostředkování a schvalování kulturních akcí v zahradě. Jiní členové zastřešují spíše technické potřeby zahrady. Tento způsob si komunita vyvinula postupem času, aby urychlila a zjednodušila své rozhodování. Chod zahrady se pak řeší na společných setkáních.

O technickou údržbu se starají většinou profesionální zahradníci, kteří dochází jednou za čas a zahradu upravují. Komunitní zahrady často zaměstnávají zahradníky ze sociálně vyloučených skupin. V zahradě Kotlaska, ke které přiléhá komunitní centrum, je například 8 pracovníků, kteří se o zahradu starají. V komunitní zahradě Vidimova je to především koordinátorka, která je zaměstnancem organizace Kokoza, a má k dispozici profesionálního zahradníka. V komunitní zahradě Suchdol se o chod zahrady stará zaměstnankyně městské části Suchdol (cca 20 hodin týdně) a zaměstnává zároveň zahradníka, kterým je člověk bez domova. O technickou údržbu se však stará město. V Prazelenině se o údržbu

zahrady stará 30členný team. Lze tedy předpokládat, že koordinace a údržba zahrady je velmi náročná, co se týká personálního obsazení. Jeden člověk nedokáže pokrýt roli koordinátora a zároveň správce, jedná se tedy minimálně o team 3 lidí, kteří jsou většinou zaměstnávání na částečný úvazek.

Vlastnictví záhonku

Ve většině zahrad vlastní každý svůj záhonek (i když převážně ne nějak prostorný), kde si pěstuje plodiny dle svého výběru, avšak pouze environmentálně šetrným způsobem. V jedné zkoumané zahradě členové nevlastní svůj záhonek, zahrada slouží spíše k relaxaci, kulturním akcím, setkávání a k environmentálnímu vzdělávání dětí. Společné záhonky pak patří spolkům, které se v okolí nachází – mateřské centrum, škola atd. Zahrada se totiž nachází v oblasti, kde většina domků má svou vlastní zahradu, ale chybí jim místo pro společné setkávání.

Členský poplatek

Na pronajmutí záhonku mají vždy právo členové komunity, kteří souhlasili s podmínkami využívání zahrady a zaplatili členský poplatek, který se pohyboval mezi 500–1000 Kč za sezónu. Zájemci se mohli přihlašovat většinou skrze mail. S narůstajícím zájmem měli na záhonek nárok především původní členové a dle dostupných míst se přijímali noví zájemci. Některé zahrady mají také čekací list. Ve většině zahrad se může členem zahrady stát i zájemce, který o vlastní záhonek nemá zájem, ale chce využívat zázemí zahrady k setkávání a relaxaci. V tomto případě je členský poplatek nižší.

Zdroj: Eva Miranda Rubianes: Komunitní zahrada Suchdol

Přístup do zahrady

Do zahrady mají přístup vždy členové zahrady buď v otvírací době, nebo na základě klíče/číselného kódu. Nejvíce se zahradám osvědčila právě možnost, aby měli členové přístup do zahrady kdykoliv, aby si mohli podle představ obhospodařit záhonek, především zalévání v letních dnech. Suchdolská zahrada je otevřená neustále, Kotlaska pouze v době otevření komunitního centra, které k zahradě přiléhá. Chtějí však tento stav změnit, a proto staví venkovní toaletu a jurtu, která bude členům k dispozici i po konci otvírací doby komunitního centra. Členové si tak budou moci pořádat vlastní workshopy, cvičení atd. a starat se o zahradu kdykoliv budou chtít. Veřejnost má momentálně do Kotlasky přístup pouze v otvírací době centra. V Praze mají členové zahrady přístup do zahrady na číselný kód a mohou přijít kdykoliv. Zahrada je pak otevřená pro veřejnost v době

otvírací doby maringotky, kde prodávají členové občerstvení. V zahradě Vidímova mají členové přístup na číselný kód. Další zkoumané zahrady nebyly uzavřené, členové tedy mohli do zahrady vstoupit kdykoliv, stejně tak veřejnost.

2) Financování zahrad

Žádná ze zkoumaných zahrad nepokryje své náklady pouze členskými poplatky. Většina zahrad využila k financování nejrůznější fondy a granty. Pouze jedna zahrada je soběstačná, a to je zahrada Prazelenina. Zahrada si vytvořila propracovaný systém financování, který však zbytečně nezatěžuje členy komunity. Na svém pozemku si zřídili maringotku s občerstvením, tedy především s nápoji. Členové zahrady, stejně tak jako veřejnost, mohou přicházet a občerstvit se, zároveň mohou zalít zahradu nebo se setkat s přáteli. Jelikož počet členů je zhruba 30, každý člen má jeden den v měsíci službu, většinou však jen pár hodin odpoledne. Pro členy zahrady je to spíše zábava než povinnost a službu vykonávají se zapálením. Finance získané z prodeje spolu s členskými poplatky pak vystačí na chod zahrady i pořádání různých akcí. Komunita odmítla externí zdroje financování, aby se nemusela řídit pravidly donora. Tento případ je tedy velmi jedinečný a vyžaduje pevnou a širokou komunitu aktivních lidí. Ostatní zahrady pak většinou využily různorodé granty, ať už granty evropské unie, města, nebo různých nadací. Celkem populární bylo financování skrze **Nadaci Via**, která se zaměřuje právě na financování aktivit spojených s utužováním sousedských vztahů, dále nadace **Partnerství – projekt Zelené oázy**, dále čerpali podporu u své **městské části, nadace Proměny Karla Komárka**.

Zahrady spolupracují také s organizacemi či platformami **Ekodomov**, **Voda v krajině** a **Kokoza** (sociální podnik, který se zaměřuje právě na městské zahradničení). Zahrady často čerpaly finance skrze granty zaměřené na začlenění sociálně vyloučených skupin (lidí s duševním onemocněním, s kriminální minulostí atd.) Dalším zdrojem financí jsou také finanční dary členů komunity.

Největší část rozpočtu komunitních zahrad většinou činí plat správce či koordinátora a poté náklady na vodu a elektřinu. Většina zástupců zahrad nedokázala přesně vyčíslit, kolik stojí chod zahrady za rok, pouze jedna zahrada uvedla částku kolem 200 000 Kč. Ostatní nedokázali oddělit náklady na zahradu od jiných projektů se zahradou spojených. Otázka financí však byla celkově důležitým tématem. Kromě Prazeleniny, která je udržitelně soběstačná, potýkají se jednotlivé zahrady s nejasnou budoucností, kdy financování z určitých grantů skončí a bude potřeba požádat o grant nový, nebo předat větší finanční zátěž na komunitu či město.

Kromě peněžitých darů fungují zahrady také díky štědrosti okolní společnosti. Lidé věnují nářadí, nepotřebný stavební materiál, rostliny, relaxační prvky a další věci, bez kterých se zahrada neobejde. Důležitým aspektem je také dobrovolná práce členů na údržbě zahrady. Dle zástupců zahrady tvoří členský příspěvek spíše menší část rozpočtu, cca 25%.

3) Technické zázemí

Využití prostoru zahradami můžete vidět názorně na fotodokumentaci. Většina zahrad byla oplocená, a to i v případě, že do zahrady byl volný přístup. Asi polovina zahrad měla přípojku na vodu a elektřinu. Druhá polovina tuhle výhodu neměla. Vodu uskladňovali ve velkých barelech, ze kterých se voda dala snadno načepovat. Co se týká zachytávání vody, vždy pokud zahrada měla střechu nějakého domu/boudy/či plachtu, byla voda zachytávána a využívána na zalévání. V záhoncích byl také často využíván způsob **zavlažování skrze keramickou nádobu**, kde se voda postupně vsakuje. Jedna ze zahrad měla také vodní prvek, a to konkrétně **vsakovací jezírko**. Toto jezírko slouží také jako vzdělávací prvek, kdy jsou vedle něho umístěné tzv. vsakovací pásy, které mají demonstrovat propustnost různorodých povrchů – asphalt, štěrk, hlína. Dle plnosti nádob umístěných vedle pásů pak můžete vidět, kolik vody se kde vsáкло. Voda z nádob pak odtéká do jezírka. Všechny zahrady mají svůj vlastní kompost, kde mohou kompostovat členové zahrady nebo i veřejnost. **Kompostéry** se různí, nachází se zde paletové, plastové, tříkomorové atd.

U téměř všech zahrad byla dostupná toaleta, ať už **toi toi** nebo **kompostovatelný suchý záchod**. Všechny zahrady měly relaxační zónu tzn. nějaké posezení – lavice se stolem, většinou i přístřešek, ohniště atd. V zahradách se také hojně vyskytovaly hrací prvky pro děti jako pískoviště, dětské stolky s židlemi, **vrbičkové bludiště**, trampolína, kuchyňka, houpací síť, Slackline a další. Častým prvkem je také **domeček pro hmyz**. Dvě ze zkoumaných komunitních zahrad mají také k dispozici **skleník**.

Zdroj: Eva Miranda Rubianes: Komunitní zahrada Vidimova

4) Komunitní aktivity

Členy komunity jsou většinou registrovaní členové. Registrace aktivních členů je nezbytná pro organizaci chodu zahrady. Všechny zahrady mají k dispozici společný **komunitní záhonek**, kde většinou pěstují bylinky, květiny, nebo třeba jahody. Péče o společný záhonek není většinou nějak blíže specifikovaná, členové se o něho starají během **společných brigád** nebo kdo jde kolem, ten vytrhá plevele či zaleje. Úrodu mohou sklízet všichni. Obecně se neděje, že by záhonek někdo někomu otrhal nebo že by někdo bezohledně sklízel ze společného. Naopak je někdy problém členy motivovat, aby si pro úrodu přišli a využili ji. Někteří členové, kteří například mají svou zahrádku, vysadí do pronajatého záhonku kvetoucí rostliny, aby podpořili hmyz ve městě.

Zdroj: Eva Miranda Rubianes: Komunitní zahrada Prazelenina

Společné komunitní aktivity jsou esenciální složkou komunitních zahrad. Pokud se nevytvoří komunita, která je ochotná spolupracovat a sdílet, není možné, aby projekt úspěšně fungoval. Komunitními aktivitami ve všech zahradách jsou již zmíněné brigády na úpravu zahrady a setkání za účelem rozhodování. **Brigády** jsou důležité především proto, aby lidé cítili sounáležitost se zahradou, která je částečně také jejich výtvar. Pořádají se především na jaře před zahájením sezóny a na konci při ukončení a chystání zahrady na zimu. Velmi populární je mezi zahradami tzv. **Harvestparty/neboli dožínky**, které se konají na konci léta nebo sezóny (v říjnu). Členové se sejdou, donesou dobroty vytvořené i ze svých výpěstků, udělají táborák nebo si pozvou nějakou kapelu. Další populární akcí jsou například **clothes swapy**, neboli výměna oblečení, kdy zájemci donesou oblečení, které již nenesí, a nabídnou ho ostatním členům. Je také prováděno ve formě bazárku. Lidé se často setkávají jednoduše za účelem společného posezení, například uspořádání **táboráku, grilovačky, oslavení narozenin** atd. Další populární událostí konané v zahradách jsou koncerty. Záleží na zázemí zahrady,

ale většina zahrad se snaží vytvořit prostor, kde se může sejít najednou více lidí, a to právě pro komunitní setkávání. Běžně jsou to menší koncerty, které nevyžadují příliš složitou logistiku. Vstupné je pak většinou dobrovolné. Zahrady ještě s lepším zázemím pak nabízí například divadlo. Komunitní zahrada Suchdol má na svém pozemku nádherný dřevěný amfiteátr, kde se mohou pořádat nejenom koncerty, ale také **divadla** a nejrůznější společenské akce – jako třeba **letní kino**, zázemí pro běžecké soutěže, pro **přednášky, workshopy** a další. Důležitou funkcí zahrady je také vzdělávací rozměr. Vzdělávání však neprobíhá hierarchicky, ale členové se učí od sebe navzájem. Každý člen může obohatit svou komunitu uspořádáním workshopu, ať už se jedná o permakulturu, kompostování nebo třeba nenásilnou komunikaci. Některé zahrady zvou také externí hosty, kteří jím znalosti zprostředkují. V zahradě je často prostor pro neformální setkávání, jako třeba společné cvičení jógy, setkávání rodičů s dětmi nebo třeba společné vaření. Komunitní zahrada Kotlaska pořádá každý týden **komunitní večere**, kdy se jeden z členů komunity nabídne, že uvaří pro ostatní. Lidé pak přispějí dobrovolný příspěvek tak, aby se náklady na večeri pokryly. Obecně se zahradám osvědčilo, že dobrovolné příspěvky jsou nejeftivnější. Členové rádi přispějí, aby ocenili snahu a ochotu někoho dalšího. Tím je také lépe budována důvěra mezi sebou navzájem. Dalším častým prvkem v komunitním setkávání jsou **akce pro děti**, jako například pořádání dětského dne, divadla pro děti, environmentálně vzdělávací akce a další.

Velmi oblíbenou akcí je zahradní slavnost, kterou zahrady mnohdy pořádají na začátku sezóny. **Zahradní slavnost** je také akcí pro veřejnost, aby si lidé mohli prohlédnout, jak taková komunitní zahrada vypadá. Členové se sejdou po dlouhé zimě a mohou oslavovat zahájení sezóny a společného setkávání. Komunita se často potkává i v zimě, kdy zahrada však není v provozu. Řeší strategické plány na další sezónu a plánují akce. Zahrada Prazelnina si například krátí dlouhou zimu pořádáním plesu. Pokud má zahrada širší zázemí, populární jsou také rukodělné workshopy. Zahrady také pořádají takové akce jako **Garden Food festival**, kdy se každý laik může stát na chvíli šéfkuchařem.

Cílem komunitních aktivit je také propojovat generace a různorodé zájmové skupiny. Některé komunity se snaží začleňovat právě lidi ze sociálně vyloučených skupin, jako třeba bývalé vězně, lidi s duševním onemocněním nebo například lidi bez domova. Často jsou zde aktivní mateřská centra nebo členové v důchodovém věku. Zahrada Prazelenina se rozhodla zdarma pronajmout záhonek lidem či rodinám, kteří by k projektu jinak neměli snadný přístup (i kvůli finanční stránce). Na základě této iniciativy například vlastní záhonek několik rodin cizinců. Záhonky jsou často vyvýšené, aby vyhovovaly potřebám všech, zároveň jde i o technické opatření, protože komunitní zahrady se často vyskytují na zanedbaných místech, které potřebují regeneraci a hlína je zde nekvalitní a závadná. Pro pěstování se využívají také pytle nebo truhlíky zavěšené na záhonku.

Návrhy na realizaci Komunitní zahrady Jižní Svahy

Komunitním zahradám se obecně osvědčily některé praktiky. Na základě těchto výsledků bych chtěla přednést návrhy, jakým směrem by se zahrada mohla ubírat.

1) Správa zahrady

Pro komunitní zahradu Jižní Svahy je esenciální, aby vznikl silný základ aktivních členů, který by byl schopný založit spolek a vytvořit si svá pravidla a řád. Během léta 2019 se lidé o zahradě teprve dozvídají a postupně se budou seznamovat během setkání zahrady. Budou se dozvídat, o co vlastně v projektu komunitní zahrady jde, a mohou přicházet s vlastními návrhy. Otevření zahrady by pak bylo reálné až na podzim 2019. Komunita by pak měla přes zimu dostatek času zformovat své nápady a program na další sezónu.

Důležité je oslovit různorodé zájmové skupiny, tento postup je blíže popsán v analýze klíčových hráčů. Základní složkou zahrady by pak mohli být registrovaní členové, kteří zaplatí členský poplatek (mohlo by to být cca 500 Kč). Členský poplatek by byl vybírán až s novou sezónou. Aktivní členové by se mohli podílet na výstavbě zahrady již během podzimu 2019. Důležité je, aby i během zimy probíhala různá setkání, aby zájem o zahradu neopadl při čekání na sezónu.

Koordinace a správa zahrady bude silně záležet na zformování skupiny, která se kolem zahrady vytvoří. Za zahradu by však neměla zodpovídat jedna osoba, dle zkušeností ostatních zahrad, správa, koordinace a údržba vyžaduje zapojení nejméně třech zodpovědných osob.

2) Technické zázemí zahrady

Zahrada je umístěna na velmi strategickém místě, které by mohlo zájemcům vyhovovat. Navrhují oplocení zahrady, které se osvědčilo nejvíce zahradám a také přístup členům kdykoliv budou potřebovat, tedy přístup na kód či klíč. Členové by měli mít k zahradě přístup i o víkendy a v podvečer, aby mohli zajistit zavlažování rostlin. Zahrada by měla být místem setkávání, takže je podstatné, aby zde byla dostatečně velká relaxační zóna. Mělo by být možné, aby se tu mohli setkat např. všichni členové najednou (nemusí tady být nutně tolik laviček, ale například alespoň místo k sezení na trávě.) Určitě bych právě proto doporučila vytvořit alespoň menší volný prostor, kde by nebyly žádné prvky a lidé by si zde mohli položit deku a relaxovat. Také volný prostor usnadní pohyb dětem, kterým má zahrada také sloužit. Velmi oblíbeným aspektem na všech zahradách je ohniště. Organizace společného táboráku je nenáročná socializační aktivita, která spojuje generace a lidé se zde mohou nenásilně seznámit. Pokud by to tedy bylo v rámci bezpečnosti možné, doporučuji rozhodně zakrporovat ohniště. Dalším zásadním prvkem jsou toalety. I když se předpokládá, že členové zahrady budou bydlet v blízkém okolí, při konání nějaké akce by bylo dosti nepraktické tuto část opomenout. Z nedostatku sociálního zázemí by později mohly vzrůst konflikty s okolím. Nabízí se varianta suchého záchodu nebo toi toi. Záhonky by měly být vyvýšené vzhledem k podloží, které se na zahradě vyskytuje, pro seniory by se mohly začlenit záhonky vysoké, aby se nemuseli příliš ohýbat. Zachytávání vody je velmi žádoucí, pokud zde bude například bouda na náradí. Zapojení vody by bylo velmi vyhovující, i když ne esenciální pro vznik zahrady. Kompost v zahradě je samozřejmostí. Zhruba polovina zkoumaných zahrad elektřinou nedisponovala, ale elektřina je určitě velkou výhodou.

3) Financování zahrady

Finanční stránka je komplikovanou částí realizace a chodu komunitních zahrad. Z projektu Tvoříme Zlín lze pokrýt pouze část financí nezbytných na realizaci zahrady. Chod zahrady však bude muset být hrazen z jiných zdrojů. Dle zkušeností zahrad lze z členských poplatků pokrýt cca 25 % nákladů. Pro získání financí z různých zdrojů bude nejprve zapotřebí vytvořit oficiální spolek, který si bude o finance žádat. Dá se předpokládat, že různé granty a nadace budou pokrývat spíše realizaci zahrady, nákup nového zařízení, komunitní aktivity atd. Naopak bude obtížnější pokrýt běžné náklady zahrady – vodu, údržbu, koordinaci. Na to je potřeba myslet již při realizaci zahrady a pečlivě rozdělit financování. Financování koordinátora či správce bylo v zahradách často navázáno na další aktivity, jako například sociálně – integrační programy, environmentální osvětu atd. Nabízí se tedy dva scénáře. Buď bude zahrada zaměřená především na sousedské zahradničení, nebo bude využívána pro širší škálu aktivit. V případě primárně zahradnického zaměření zde musí být tlak na vytvoření silné komunity, která by si správu vzala na starosti (jak je tomu u Prazeleniny) Nejednalo by se tedy například o 3 osoby, ale nejméně o 15–20 osob, které by si dokázaly úkoly zodpovědně rozdělit, taktéž investice členů do zahrady by musela být značně vyšší. Lze využít formy financování, které nejsou pevně vázány podmínkami, například crowdfunding nebo požádat o finanční příspěvek město. Druhou možností je, aby zahradu spravoval spolek či nezisková organizace, která by si finance dokázala zajistit v rámci svých cílů a chodu organizace. Zahrada by potom měla sloužit širšímu využití, ne pouze k sousedskému pěstování. Mohla by sloužit právě ke komunitním aktivitám, k environmentální osvětě, k sousedskému setkávání. V tomto by zahrada mohla být finančně udržitelnější, protože získat finance na tento typ aktivit (práce s lidmi) a náklady s tím spojené (zázemí zahrady) by mohlo být snadnější a udržitelnější než zajistit finance pouze na každodenní provoz zahrady. V tomto případě by se při realizaci zahrady mělo přihlížet k tomu, aby zahrada mohla tento účel splňovat. Neznamená to, že by měla být perfektně vybavená, ale mělo by zde být primárně dostatek prostoru pro setkávání, protože jakmile bude zahrada oplocena, bude více než složité strukturu zahrady měnit. Pokud vezmeme v potaz, jaká je počáteční investice a jak bude finančně náročné chod zahrady udržet, myslím, že bude rozhodně výhodnější, aby zahrada sloužila spíše většímu počtu lidí a pro větší počet aktivit. Větší cílová skupina bude znamenat větší příjem, ale na relativně fixní náklady to nebude mít téměř vliv. Utvořený spolek by si mohl žádat o finance během zimy, aby s nadcházející sezónou mohla zahrada začít fungovat. Bude zde tedy prostor pro konkrétní formování plánů do budoucna. Důležité je klást důraz také na komunitní zajištění zahrady, a to nejen co se týká financí, ale lze také využít dary v podobě vybavení a recyklovat věci, které jinde už nepotřebují. Recyklace různorodého materiálu k potřebám zahrady je možná časově náročnější, ale může to být důležitá komunitní aktivita a v konečném důsledku to může snížit náklady na zahradu velmi výrazně. Způsob financování do velké míry ovlivňuje cíl, který zahrada má, a to udržitelné směřování. Doporučuji, aby se spolek záměrně vyhnul financování z kontroverzních zdrojů. Tyto finance jsou sice často celkem jednoduché získat, ale zahrada by se tím zavázala k propagaci hodnot, které se zahradou nesouvisí. Mnoho členů by to mohlo odradit a lidi z vnějšku pohoršit. Nechat se financovat například od ropného magnáta nebo vlastníka sázkových společností není velmi udržitelné. Proto bych doporučovala zaměřit se píše na lokální donory, na státní sektor – městská část, město Zlín, kraj, Ministerstvo životního prostředí, Evropská unie a další. Důležité je, aby projekt pouze nepolykal finance, ale aby nabízel veřejnosti mnoho služeb pro přínos společnosti a životního prostředí.

4) Komunitní aktivity zahrady

Tato část především záleží na zformování komunity, která se kolem zahrady vytvoří. Pokud to budou hlavně zapálení zahradníci, budou se věnovat spíše aktivitám, které jsou spojené se zahradničením. Může to být tedy například sdílení zkušeností s pěstováním, společná péče o záhony, sdílení permakulturních znalostí či výměna semínek. Myslím, že by bylo velmi zajímavé, kdyby se o nějaký ze záhonků mohla starat přilehlá dětská skupina, mateřské centrum atd. Tyto aktivity by mohly být organizačně a finančně nenáročné. Mohou se zde však pořádat i organizačně složitější akce jako různé workshopy, společné cvičení, dětské dny, malé koncerty či divadla, společné tvořivé dílny. To již vyžaduje zodpovědného koordinátora a větší zázemí. U komunitních aktivit je zásadní rozdíl, kdy si komunita organizuje akci pro sebe a kdy probíhá akce pro veřejnost. Komunita může fungovat relativně samostatně při organizaci vlastních aktivit. Při akcích pro veřejnost je však za potřebí větší plánování a časová i finanční náročnost celého procesu. Takže záleží, jestli bude komunita fungovat pouze sama pro sebe, nebo bude otevřená k obohacování veřejnosti.